

IN MEMORIAM



NEIZGOVORENO

U povodu smrti Miroslava Šicela (1925– 2011)

Julijana Matanović

(Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet – Zagreb)

Učili su me mnogi, i daleki mi, i bližnji moji, i vjernici i ateisti, i psihoterapeuti i susjedi ratari, da strah nije od Boga. Ponavljali su mi to istim, gotovo odvjjetničkim, tonom onda jako davno, podsjećali me na to prije samo nekog vremena, a jednake riječi slažu i upućuju mi ih i u ovom trenutku. Tvrđnju oblače u ton prijetnje koja skriva govornikovo obrazovanje, utištava molitve i oslikava staze sretnije budućnosti. Telefonska sekretarica, nekada smještena u kutu moje zelene radne sobe, već osam godina leži na nekom groblju krupnog otpada. Presudila sam joj u trenutku kad je, umjesto mene i unatoč mojoj zabrani, primila liječničku poruku s dijagnozom vezanom uz muškarca koji, jer tako je rekla ozbiljna struka, više neće imati vremena iznova promišljati o razlozima zbog kojih čovjek noću ne može zaspati pa se prevrće i pokušava uporno, i često u strahu, donijeti rješenje iako je svjestan da je nesposoban pravilno misliti. Pa da mu onaj od koga strah ne potječe i ponudi lijepe snove, on bi ih zasigurno odbio jer što će mu priče koje pristaju biti jednokratne utjehe.

Ostavite lijepu vijest, za loše ionako ima vremena izgovorila sam na traci čim sam je uselila u svoj radni prostor. Kao zapovijed koja skriva bojazni svoje vlasnice. Uređaj je poslije rečenice zapištao i činilo se da je sve

razumio. A onda se sekretarica ipak prepustila svojoj ženskoj znatiželji. Jednoga je, točnije toga, dana zabilježila lošu vijest. Kad sam otkrila prekršaj, morala sam je kazniti izbacivanjem iz stana. Bez suca, bez obrane i tužitelja.

Na mobitelu koji prima poruke ne postoji naredba o neprimanju tužnih vijesti. *Draga Juliška, umro je naš dragi profesor Šicel, K*, pisalo je na prvoj poruci toga jutra. Odložila sam mobitel u ladicu. Još sinoć sam ga htjela nazvati dragog profesora i upitati ga nešto vezano uz doktorsku radnju njegova kandidata. Nisam nazvala, zakasnila sam, kao toliko puta u životu. Iz nelagode, straha neprimjerenog vlastitim godinama. Profesor je znao za takva moja stanja i znao je da se zbog njih naknadno ispričavam pričom. Možda je i slutio da ću mu jedanput pojasniti zašto sam skliznula u pisanje proze i zašto sve češće sumnjam u naše stručno-objektivne interpretacije književnih tekstova. Sumnjam, iako i sumnja, kao i strah, možda ne dolazi od Boga.

Godinama sam bila sigurna kako imam vremena reći profesoru o čemu sam razmišljala u danima kad sam pisala svoj prozni prvijenac. Tražila sam pravi trenutak; poslije neke promocije, obrane radnje, u susretu na književnim tribinama i znanstvenim simpozijima. Priznanje mu nisam izgovorila. A bila sam dužna reći mu da svaki odgovor na pitanje o odluci zakoračivanja u spisateljski prostor započinem istim rečenicama: “Bilo je to vrijeme u kojem sam, trebala završiti doktorat. Godine velike i teške povijesti. Sredina devedesetih godina prošloga stoljeća, ljeto, kuća za odmor u Primoštenu, automobil nakrcan romanima s pričama iz nacionalne prošlosti. Tema je bila u skladu s vremenom; *povijest hrvatskoga povijesnog romana*. Morala sam pronaći krivca za probijanje dogovorenih rokova. Radnja nije bila napisana, zakon je pritiskao. Za širinu teme nisam smjela optužiti dragog mentora profesora Šicela, a osjećala sam potrebu da se ispričam onima koje sam iznevjerila. Profesor mi je u vrijeme prijave teme lijepo savjetovao: *Uzmi, Julijana, neki manji romaneskni opus, zgotovi to što prije, bit će vremena za prava dokazivanja*. Nisam ga poslušala. Oslobođala sam profesora svake krivnje. I onda je ona pronađena u mom ocu, čovjeku koji mi je u djetinjstvu, umjesto svih tih Crvenkapica, Pepeljuga i Kraljevni na zrnima... uporno ponavljao, uz kaficu i rakijicu, priču o Huseinu begu Gradašćeviću i prelijepoj Mejri, točno slijedom Tomićeva romana *Zmaj od Bosne*. Iz te presude, dane ćaći, napisana je prva rečenica *Laganja (U selu u kojem je živjela moja baka, gostionu su zvali čitaona)*; onako nenadano, usput. A profesor je i dalje strpljivo znao priupitati *Kad će taj doktorat,*

Julijana?” I sad pitam samu sebe kako bi izgledao moj profesionalni život da sam poslušala profesora koji je vjerovao u mene; da sam doista obradila, primjerice, Šegedinove romana i da nisam bila prisiljena tražiti krivca.

Nisam mu to, ponavljam, ispričala. Ostaje mi samo vjerovati da mu je netko nekada, dobronamjeran, prenio što redovito odgovaram svojim čitateljima na pitanje o nastanku svoje prve proze. I nisam ga nikada, ponovno iz straha, upitala je li početkom osamdesetih primio recenziju njegove *Hrvatske književnosti*. Bila je to moja prva književna kritika. Objavili su mi je na stranicama kulture “Glasa Slavonije”. I bila je, kao što to mladost čini, puna prigovora. Pamtim lice Vladimira Rema i rečenice koje me uvjeravaju u dobrotu njegova generacijskog kolege Mireka i čude se mojoj nelagodni izazvanoj spoznajom da će profesor Šicel tu recenziju i pročitati. Nije im jasno ni zašto se ljutim što je tekst, bez moga znanja, poslan, uredno izrezan iz novina, na adresu zagrebačke Ilice. Danas vjerujem da se profesor Šicel barem jedanput, u godinama u kojima se – na početku samog rata – dogovarao moj prijelaz s osječkog na zagrebački fakultet, prisjetio drskih kritičkih rečenica jedne balavice, ali da me, svojom blagošću, dobrotom i veličinom, nije na njih htio podsjećati. A mogao je to učiniti i puno ranije. Možda još i u Podravci express, sredinom osamdesetih kad smo, od Zagreba prema Osijeku, razgovarali o novelistici Branimira Livadića i kad mi je prvi put rekao da bi me rado vidio na svojoj katedri. Mogao je, da ga nije kočio dar prepoznavanja onih koji se plaše. I koji su hrabri samo onda kada pišu.

Miroslav Šicel mi je mentor, rekao mi je profesor Stanislav Marijanović posjetivši me, jako bolesnu, u kući u kojoj sam odrastala. Bila sam Marijanovićeva demonstratorica, studentica druge godine jugoslavistike, i na vijest da sam se razboljela, on je odlučio poći u malu slavonsku provinciju. Sjedio je na sećiji pod Ivekovićevom oleografijom *Oproštaja Zrinskog* i pripovijedao o završetku svoje doktorske teme, o časopisima moderne objavljanima u Osijeku. Pitala sam ga, onako iz vrućice, tko mu je mentor. I kad je izgovorio ime i prezime, meni se soba ispunila nekim značenjima kojima sam se vraćala uz svaku interpretaciju Kumičića.

Podvučene književne povijesti iz kojih smo učili i koje smo konzultirali, predgovori koje smo čitali, antologije koje smo ocjenjivali, sve to ostaje u jednom profesorovu autorskom prostoru, a priča o njegovoj dobroti, što mi je iz dana u dan sve važnije, širi granice duše.

Ne znam je li se bojava odlaska. Slutim samo da sve do svoga biološkoga kraja nije sumnjao u smisao onoga čemu smo svi mi posvetili svoja trajanja.

U jutru u kojem je stigla poruka, prelistavala sam iznova Mlakićev roman o fra Ivi Lašvaninu, onaj što započinje rečenicom *Strah je od Boga... Tako nas uče knjige*. Pretpostavljam da me sjetna atmosfera štiva preplavljenog snjegovima i maglama nagovorila na mirnoću. Aparat što je prenio tužnu vijest nije ponovio sudbinu tehnološki starije kolegice.

Često pomislim kako bi izgledao kroatistički hodnik da s vrata profesorskih soba nisu skidane pločice s imenima i titulama onih koji su otišli. I da je na vratima ispisana misao koja im je bila najvažnija? Bila bi to daleko ljepša autobiografija od onih koje poznajemo. Rečenica profesora Šicela bila bi, zasigurno, iscrtana na toplom kajkavskom; jasna i bez imalo upisane sumnje.